

Zpráva ze služební cesty do Kolína nad Rýnem

Účel cesty: Pomoc při záchraně archiválií zříčeného Historického archivu města Kolín nad Rýnem (Historisches Archiv der Stadt Köln)

Termín cesty: 26. 4. – 30. 4. 2009

Účastníci cesty: PhDr. Karel Koucký, BcA. Adéla Růžičková za NA; Veronika Hozová, Mgr. Markéta Jetmarová, Mgr. Martin Sovák, Veronika Šteflová za SOA v Praze, PhDr. Michal Řezníček za SOKA Nymburk

Zprávu podává: PhDr. Karel Koucký, BcA. Adéla Růžičková

Datum vyhotovení: 23. 6. 2009

Organizační údaje o služební cestě

Odjezd z Prahy: dne 26. 4. v 10.30 služebním vozem SOA

Příjezd do Kolína n. R.: dne 26. 4. v 18.30

Odjezd z Kolína n. R.: dne 30. 4. v 16.15

Příjezd do Prahy: dne 1. 5. v 0.30

Ubytování: v městské ubytovně v Boltensternstrasse 2

Vyúčtování cesty: provedeno v NA v předepsané lhůtě po návratu

Průběh zahraniční cesty

Účelem zahraniční cesty byla pomoc při zachraňování archiválií ze zříčeného Historického archivu města Kolín nad Rýnem (Historisches Archiv der Stadt Köln). Tato cesta byla realizována v rámci mezinárodní pomoci, ke které české archivy přistoupily na základě požádání německé strany (českými archivy byly naplánovány výjezdy 6 skupin archivářů a restaurátorů z Národního archivu, Státních oblastních archivů v Praze a Litoměřicích, Moravského zemského archivu; účast zvažuje Zemský archiv Opava). Náš výjezd byl v pořadí druhý v tomto projektu, společně se jej účastnili pracovníci NA a SOA Praha (v celkovém počtu 7 osob + služební řidič NA).

Do Kolína n. R. jsme vyrazili v neděli 26. 4. v dopoledních hodinách dvěma služebními vozy. Cesta probíhala relativně bez problémů, na místo určení jsme postupně dojeli v podvečerních hodinách. Ubytování bylo zajištěno v prostorách městské ubytovny v ulici Boltensternstrasse (cca 45 min. chůze od centra), k dispozici byly čtyřlůžkové, resp. šestilůžkové pokoje. Sociální zařízení byla společná a umístěná na chodbě. Kromě nás byli v Boltensternstrasse ubytováni i další dobrovolníci z celé Evropy (namátkou – Němci, Holanďané, Belgičané, Francouzi aj.). V místě bydliště bylo také zajištěno stravování (snídaně, večeře) v podobě

samoobslužné jídelny, teplá strava sem byla dodávána ve speciálních boxech, ostatně jako na vlastní pracoviště (viz níže), pracovníky německého Maltézského řádu. Dobrovolníci dojížděli v určených termínech na pracoviště přistavenými autobusy kolínské MHD z nedaleké autobusové zastávky. Zpáteční doprava byla zajištěna obdobně.

Na rozdíl od první skupiny archivářů a restaurátorů z NA a SOA jsme byli nyní posláni na místo prvotního zpracování vyzdvižených archiválií (Erstversorgungszentrum) do poměrně vzdálené (cca 45 min. jízdy od ubytovny) městské části Köln – Porz. V halových prostorách jedné nábytkářské společnosti probíhalo očišťování, základní popisování a restaurování poničených archiválií. Pracovalo se ve dvou směnách, v ranní (7.00 – 14.00) nebo odpolední (14.00 – 21.00).

Původně jsme měli být od začátku zařazeni do směny ranní, ovšem z důvodu počátečních organizačních zmatků (po našem příjezdu nebylo možné získat jakékoliv informace k našemu pracovnímu nasazení) jsme v prvním dni (v pondělí) nastoupili až na směnu druhou, odpolední. Následující den jsme již pracovali podle původního rozpisu. Pondělní dopoledne tedy někteří vynuceně strávili poznáváním přilehlého okolí, ti méně šťastní pak pokusy o navázání kontaktu s německými archiváři. Paralelně s plánovanou pomocí na zachraňování zdejších archiválií byla naše skupina pověřena účastí na tiskové konferenci týkající se mezinárodní pomoci kolínskému archivu, kterou pořádal kolínský magistrát. Do poslední chvíle nebylo zřejmé, zda se tato akce uskuteční a nebyly k dispozici ani informace, na jakém místě by se tak mělo stát. Tajemství bylo odhaleno cca 10 min. před zahájením akce, na místo určení (budova magistrátu - Stadthaus West, Willy-Brandt-Platz) dorazil vybraný zástupce NA promptně vyslaným magistrátním vozem přibližně s 15 minutovým zpožděním. Tiskové konference se účastnilo kromě 3 zástupců místního magistrátu cca 10 německých novinářů. Společně s reprezentantem NA se zde měla vyjadřovat i vedoucí expedice dobrovolnické organizace Blue Shield, jejíž členové sem do Kolína začali právě v těchto dnech hromadně přijíždět. Tato dáma byla bohužel o celém podniku informována asi tak s půlhodinovým předstihem, takže se na místo nestačila dopravit vůbec. Po několika obecných dotazech a krátkém vystoupení pracovníka NA (vše se točilo kolem pozadí rozhodnutí českých archivů pomoci německým partnerům a následné realizace této pomoci) byla tisková konference s nepříliš velkým úspěchem asi po 30 minutách ukončena. Zástupce NA byl posléze odvezen na místo výkonu pracovní činnosti (Köln – Porz) a zanechán svému osudu.

Jak již bylo uvedeno, většina naší skupiny nastoupila v pondělí na náhradní odpolední směnu ve 14.00. Po úvodní registraci, která obnášela jednorázové podepsání prohlášení o mlčenlivosti a zapsání se do docházkových archů (vypsáno: jméno, instituce, čas výkonu práce), následovalo zběžné proškolení (seznámení se s pracovními postupy, dodržováním hygienických zásad a organizačními podrobnostmi). Dobrovolníci mohli pracovat samostatně nebo ve skupinách. My jsme se podle vzoru našich předchozích českých kolegů rozdělili do dvou pracovních týmů (po 4, resp. 3 osobách), přičemž v rámci každého z nich fungovalo další profesní rozdělení na archiváře a restaurátory. Restaurátoři měli za úkol očišťovat archiválie od nánosů stavební sutě, případně identifikovat výskyt vlhkých archiválií nebo plísní; očištěné a popsané archiválie nakonec balili do papírových utěrek a vkládali do van. Archiváři zabezpečovali základní popis těchto archiválií. Konkrétní pracovní postup vypadal následovně: archiválie byly vyjímány z papírových boxů, očištěny, následoval pokus o jejich rozřídění do smysluplných celků (na základě provenienčního principu) a jejich základní popis na volný list papíru. Takto ošetřené archiválie byly vkládány do připravených plastových van. Každé vaně se přiřadilo číslo ze společného číselníku. Toto číslo bylo vepsáno i na listy s popisem archiválií. Zaplněné vany byly potom transportovány do vstupní haly, odkud putovaly k dalšímu zpracování (sušení, restaurátorské ošetření apod.). Listy s popisem byly zakládány do speciální složky při vstupu do pracovní haly. Jestliže byly identifikovány vlhké

písemnosti nebo písemnosti napadené plísněmi, byly zabaleny do mikrotenové folie a uloženy do k tomuto účelu nachystaného kontejneru.

Pohyb po pracovišti byl možný pouze ve speciálním jednorázovém obleku z netkané textilie, s respirátorem a gumovými rukavicemi (ne vždy byla tato povinnost ze strany ostatních dobrovolníků dodržována v plném rozsahu). Při každém opuštění pracoviště (např. cestou na oběd) jsme museli tento oblek odložit a po návratu obléci nový. Pracovní doba byla rozdělena do dvou bloků přestávkou na svačinu, směnu zakončilo hlavní jídlo (oběd/večeře).

Po celý čas našeho pobytu probíhaly pracovní směny až na drobné odchylky stejně (příjezd na pracoviště, registrace, výkon práce ve výše popsaném rozsahu, odepsání se z evidence, odjezd na ubytovnu), pouze v posledním dni byla z našeho vlastního podnětu pro nás realizována exkurze po ostatních částech pracoviště v „Porzu“. V rámci této exkurze jsme se podívali do vrchního patra skladové haly, kde probíhalo další zpracování zachráněných archiválií. To spočívalo v důkladném vysušení všech materiálů a provizorním ošetřením ze strany archivních restaurátorů. Archiválie byly následně umístěny do papírových kartonů na palety, zabaleny do fólií a připraveny k expedici do německých archivů k odbornému zpracování. Paralelně zde byly do počítače přepisovány listy s popisem archiválií. V průběhu exkurze jsme vyslechli i poutavé vyprávění jednoho z kolínských archivářů o situaci kolem zřícení Historického archivu o výhledech a očekávání dalších záchranných prací.

Náš společný výjezd do Kolína n. R. byl v porovnání s předchozím i následujícími běhy s ohledem na délku trvání kratší. Zpátky do České republiky jsme odjeli po absolvování 4 pracovních dnů ve čtvrtek 30. 4. Do Prahy jsme dorazili po náročné cestě na začátku následujícího dne.

Závěrečné zhodnocení služební cesty

Služební cesta do Kolína n. R. byla pro nás všechny bezesporu zajímavou zkušeností. Patrně nikdo ze zúčastněných neměl doposud příležitost pomáhat při podobné katastrofě. Z odborného hlediska ovšem můžeme na tomto místě diskutovat o vhodnosti a účelnosti některých pracovních metod aplikovaných během úvodního zpracovávání zachráněných archiválií. Jako problematické lze hodnotit zejména nasazení „laické obce“ dobrovolníků (ne-archivářů) při třídění a hrubém popisování materiálu. V některých případech bylo i pro zkušené archivní pracovníky velmi složité zorientovat se ve fragmentech písemností. Fakt, že během zpracování nebylo možné využívat jakékoliv archivní pomůcky, které by napomohly orientaci ve struktuře archivu a částečně i skutečnost, že ne všichni dobrovolníci zvládali německý jazyk alespoň na základní úrovni, přičemž německy byla psána drtivá většina archiválií, to vše do jisté míry zcela jistě ovlivní podobu očekávaného výsledku této první fáze zpracování. Z jistých indicií je patrné, že tohoto handicapu jsou si vědomí i místní archiváři, ovšem volba priorit při záchraně postižených fondů (tj. preference rychlosti a efektivity na úkor domnělé kvality) neumožňuje jiné řešení. Se zájmem budeme tedy sledovat další postup zpracování archivních fondů kolínského Historického archivu.